

Position Paper Commissie Samenwerkingsagenda Onderwijshuisvesting Inbreng voor het RTG *Klimaatopgave in de Gebouwde Omgeving* op 8 april

Als Commissie Samenwerkingsagenda Onderwijshuisvesting, bestaande uit schoolbestuurders funderend onderwijs en wethouders, onderschrijven wij de urgentie van de klimaatopgave. Tegelijkertijd zien wij grote uitdagingen bij het realiseren van de ambities voor schoolgebouwen in het funderend onderwijs. Zonder integrale doelstellingen en adequate bekostiging dreigt de uitvoering te stagneren, blijven de noodzakelijke verbeteringen en verduurzaming van onze schoolgebouwen uit en kunnen scholen hun voorbeeldfunctie niet waarmaken. Een toekomstbestendig schoolgebouw laat leerlingen, onderwijspersoneel en hun omgeving ervaren wat duurzaamheid betekent. Het gebouw is hierbij een exemplarisch voorbeeld van hoe om te gaan met circulariteit in relatie tot de schaarsheid van materialen. In dit position paper doen we concrete aanbevelingen om de klimaatdoelen haalbaar en effectief te maken, zodat scholen niet alleen duurzamer worden, maar ook een inspirerend voorbeeld zijn voor de samenleving.

1. Integraal beleid: duurzaamheid én kwaliteit Een focus op verduurzaming zonder aandacht voor de bredere kwaliteitsopgave van schoolgebouwen, leidt tot ondoelmatige investeringen. Zoals ook in de [Sectorale routekaart verduurzaming van schoolgebouwen po/vo](#) is benoemd, is verduurzaming een integrale opgave: veiligheid, gezondheid, functionaliteit, inclusie en onderwijskundige geschiktheid (ook in het kader van inclusie) zijn onlosmakelijk verbonden met verbeteringen ten aanzien van energieprestaties.

Stel je voor: Een school uit de jaren '80 wordt verduurzaamd: nieuwe isolatie, zonnepanelen en een modern ventilatiesysteem zorgen voor een beter energielabel en een gezonder binnenklimaat. Maar verder blijft alles bij het oude: krappe lokalen, verouderde inrichting, slechte akoestiek en nauwelijks ruimte voor modern onderwijs of samenwerking in het kader van een stevige pedagogische basis.

Het gevolg? Ondanks de investering blijft het gebouw oncomfortabel en ongeschikt voor hedendaags lesgeven. Zonder een integrale kwaliteitsslag – waarbij ook gekeken wordt naar functionaliteit, ruimte, licht en akoestiek – mis je de kans om een écht toekomstbestendige leeromgeving te creëren. Verduurzaming is belangrijk, maar pas waardevol –en dus pas écht duurzaam– als het hand in hand gaat met hoger onderwijsrendement.

2. Richt op 2050 Rigide doelen voor 2030 ondermijnen de haalbaarheid van de klimaat- en kwaliteitsdoelen voor 2050. Vooral voor verouderde scholen leidt dit tot suboptimale investeringen in energielabelstappen of tussenmaatregelen, terwijl renovatie of nieuwbouw effectiever en kostenefficiënter is. Omgevingsdiensten zien zich nu genooddaakt om toe te zien op het implementeren van duurzaamheidsmaatregelen in gebouwen die niet meer geschikt zijn voor onderwijs, maar gemeenten hebben geen financiële ruimte voor de benodigde vernieuwing. Schoolbesturen worden gedwongen ondoelmatige kosten te maken, ten koste van het onderwijs.

Wij steunen de portefeuilleaanpak uit de Kamerbrief Gebouwde Omgeving, mits deze toepasbaar is binnen het maatschappelijk vastgoed en gemeenten voldoende ruimte en middelen krijgen voor integrale kwaliteitsverbetering. De Sectorale Routekaart toont aan dat de verduurzamingsopgave een renovatie- en vernieuwingsopgave is. Het Integraal HuisvestingsPlan (IHP) is hiervoor het juiste instrument op gemeentelijk niveau.

De wijkgerichte aanpak uit de Wet Gemeentelijke Instrumenten Warmtetransitie biedt kansen om schoolverduurzaming te koppelen aan bredere renovatie- en nieuwbouwopgaven. De wijkgerichte aanpak maakt het mogelijk functies te combineren—zoals scholen, woningen en buurthuizen—wat efficiënt ruimtegebruik bevordert, sociale cohesie versterkt en gezamenlijke investeringen in duurzame gebouwen en energieoplossingen kostenefficiënter maakt.

Tegelijkertijd is het een grote (financiële) uitdaging. Gemeenten moeten wijken van het gas halen, én het maatschappelijk vastgoed in diezelfde wijken tijdig verduurzamen. Zonder voldoende middelen dreigt een gefragmenteerde aanpak, waardoor structurele verbeteringen in de onderwijshuisvesting uitblijven.

Een specifiek aandachtspunt zijn de rijksmonumenten; ca. 10% van de schoolgebouwen is een rijksmonument. Voor de verduurzaming vraagt dit aandacht, maatwerk en realiteitszin. De kosten zijn vaak veel hoger en de eindprestaties niet altijd conform einddoelen.

3. Ondoelmatigheid van labelstappen Het hanteren van energielabels als leidend instrument is inefficiënt. Energielabels zeggen weinig over het daadwerkelijk verbruik van een schoolgebouw. Labelstappen zetten zonder oog voor gebouwkwaliteit en gebruiksdata leidt tot desinvesteringen en mist effectiviteit.

4. Geen daling van lasten, maar een stijging Dat verduurzaming zich terugbetaalt via lagere exploitatielasten is een mythe. Door de slechte uitgangspositie verdrie- tot verviervoudigen deze lasten vaak. Duurzame technieken, zoals warmtepompen en ventilatiesystemen, brengen namelijk veel hogere exploitatie- en onderhoudskosten met zich mee. Dit maakt het onmogelijk om zonder aanvullende bekostiging te verduurzamen.

5. Geld lenen is geen oplossing voor een bekostigingsprobleem Eerdere Kamermoties riepen op tot investeringen via pensioenfondsen, maar een taskforceanalyse toont aan dat dit pas werkt met voldoende Rijksbekostiging. Zonder financieel rendement is terugbetaling lastig en lenen kost geld. Wel levert elke euro extra rijksinvestering in de integrale kwaliteit van onderwijshuisvesting €1,13 aan maatschappelijk rendement op ([SEO](#)). Voor het Rijk is het dus een investering die loont.

5. Netcongestie Een prangend probleem vormt de netcongestie. Lokale netten kunnen de gevraagde capaciteit voor energieneutrale schoolgebouwen vaak niet leveren. Aansluitingen worden geweigerd of vertraagd, met als gevolg dat zonnepanelen, warmtepompen en andere duurzame installaties niet of pas na jaren in gebruik kunnen worden genomen. Hierdoor worden nieuwe scholen niet aardgasvrij opgeleverd en stagneert de vernieuwing van scholen enorm. Zonder regie op dit probleem blijven de klimaatdoelstellingen buiten bereik.

Voorbeeld uit de praktijk

De impact van netcongestie op verduurzaming en nieuwbouwprojecten is groot en leidt tot onvoorziene vertragingen en kosten. Een concreet voorbeeld hiervan is een nieuwbouwproject dat in augustus 2026 in gebruik moet worden genomen, krijgt hoogstwaarschijnlijk pas in 2032 een grootverbruiksaansluiting (ondanks de tijdige aanvraag). Door de voortgang van het project zijn alternatieve oplossingen beperkt. Batterijen worden als noodoplossing onderzocht, maar brengen hoge kosten en extra vergunningsvereisten met zich mee. Dit onderstreept de noodzaak van regie en structurele oplossingen om duurzame schoolgebouwen niet te laten vastlopen in netcongestie.

Conclusie en aanbevelingen

Om de klimaatopgave in de gebouwde omgeving effectief in te vullen en scholen hun voorbeeldrol te laten vervullen, pleiten wij voor de volgende concrete maatregelen:

- 1. Werk met de sector aan een investeringsprogramma**, gekoppeld aan het [Programma onderwijshuisvesting](#) en gericht op versnelling van de integrale vernieuwing en renovatie van de onderwijshuisvesting naar (onderwijs)adaptief, gezond, inclusief, duurzaam en betaalbaar in de exploitatiefase. Stel hier passende bekostiging voor beschikbaar: ten minste **€30 miljard euro** tot 2050. Hoe langer het Rijk deze investering uitstelt, hoe hoger de benodigde investering wordt en hoe onhaalbaarder in de uitvoering. Bovendien kunnen leerlingen niet optimaal profiteren van het onderwijs dat hen geboden wordt.

2. **Stel hogere eisen verplicht voor nieuwbouw** en als streefdoel bij renovatie passend bij de hogere doelstellingen. Ten minste energieneutraal (ENG) en inclusief, onderwijsadaptief en een gezond binnenklimaat.
3. **Hanteer daadwerkelijk energieverbruik als basis voor minimumnormen (MEPS)** Theoretisch verbruik geeft een vertekend beeld. Werkelijk energieverbruik geeft een realistischer beeld, betere sturingsmogelijkheden en leidt tot een werkbare minimumeis binnen het **Besluit bouwwerken leefomgeving**, zoals vereist door de **EPBD IV**.
4. **Zorg dat energieverbruiksdata openbaar zijn**, op adresniveau, om monitoring, vergelijking en transparantie mogelijk te maken.
5. **Neem de regie op netcongestie**, en financier oplossingen zoals batterijsystemen, warmtebuffers en warmtepompen met bodembronnen. Stimuleer slimme energiesturing en zorg dat scholen tijdelijk teruglevering kunnen uitschakelen zonder financieel nadeel. Bevorder regionale coördinatie en lokale energiehub, en behoud de voorrangpositie van scholen voor netaansluiting.
6. **Stem voor het wetsvoorstel dat het Integraal Huisvestingsplan (IHP) wettelijke verankert** Zonder wettelijke verankering blijft het Integraal Huisvestingsplan (IHP) vrijblijvend, met als gevolg ongelijke onderwijshuisvesting en versnipperde investeringen. Het IHP kan dan ook dienen als portefeuilleaanpak binnen de verduurzamingsopgave, waardoor energiebesparing, onderwijskwaliteit en gelijke kansen hand in hand gaan. Het onderwijs verdient een stevige plek in het ruimtelijk en maatschappelijk beleid – en dat begint met wettelijk verankerde afspraken. Het [wetsvoorstel Planmatige en doelmatige aanpak onderwijshuisvesting](#) ziet hier op toe.

Slotconclusie: draag zorg voor de benodigde bekostiging en randvoorwaarden

Wij zijn gemotiveerd om onze bijdrage aan de klimaatopgave te leveren. Scholen kunnen en willen een voorbeeldfunctie vervullen, maar alleen als de randvoorwaarden op orde zijn. Nu investeren in duurzame, toekomstbestendige schoolgebouwen is niet alleen noodzakelijk voor het halen van de klimaatdoelen, maar ook een investering in gezonde leeromgevingen en de brede welvaart van toekomstige generaties.

Commissie Samenwerkingsagenda onderwijshuisvesting

Herbert de Bruijne (Openbaar Onderwijs Groningen)

Marjon Epema (SVO Parkstad Limburg)

Bart de Grunt (MijnPlein Raalte)

Wim Klaassen (De Linge Huissen)

Jan Kees Meindersma (Stichting CarmelCollege)

Dylan Lochtenberg (wethouder Veenendaal)

Willemien Treurniet (wethouder Middelburg en lid Commissie Zorg, Jeugd, Onderwijs VNG)

Ewald van Vliet (Lucas Onderwijs Den Haag)

Thierry van Vugt (wethouder Gouda)

Leeslijst ter info:	Praktijkvoorbeelden in de media:
<ul style="list-style-type: none"> - Sectorale routekaart verduurzaming schoolgebouwen - Reactie consultatie Wgiw sectorraden - Reactie consultatie Wgiw VNG - Reactie Klimaatplan PO-Raad en VO-raad - Wetsvoorstel planmatige aanpak onderwijshuisvesting - Position papers RTG planmatige aanpak onderwijshuisvesting - IBO Onderwijshuisvesting funderend onderwijs 	<ul style="list-style-type: none"> - Stroomnet te vol: Utrechtse scholen, gymzalen en cultuurcentra toch niet aardgasvrij - Te vol stroomnet zet spanning op bouwplannen in Zoetermeer, gloednieuwe Beweegcollege in gevaar - Gemeente Kampen spant kort geding aan tegen Enexis om aansluiting duurzaam schoolgebouw op stroomnet